

RECURSOS DIGITALS PER A L'ESTUDI DE LA LÍRICA ROMÀNICA MEDIEVAL¹

Adriana CAMPRUBÍ
Universitat de Barcelona

«Es buena época para el provenzalismo.» En un moment de florida dels estudis sobre literatura romànica medieval, Martí de Riquer afirmava amb convicció, en una carta del 15 de setembre del 1952 adreçada al romanista István Frank, el prometedor futur dels estudis sobre lírica occitana medieval (Riquer 2023: 247). Els que ens hi dediquem reconeixem en la producció científica de la meitat del segle passat els fonaments teòrics de les nostres recerques actuals. Una època, la descrita per Riquer i Frank, en què la filologia romànica i, especialment, els estudis sobre lírica medieval es trobaven en plena eferescència.

Una setantena d'anys més tard, la situació sembla, a priori, radicalment diferent. Mentre que alguns pronostiquen la decadència d'una disciplina cada cop més mancada d'alumnes i recursos, els resultats dels diferents projectes d'investigació centrats en l'estudi de la literatura medieval es multipliquen i es difonen de manera accelerada gràcies a les oportunitats que brinda l'entorn digital. L'augment exponencial de les dades generades pels diversos projectes planteja un repte significatiu per als investigadors que, més enllà de mantenir el rigor en les seves recerques, han de fer front a un nou desafiament: la gestió, curació i visualització de les dades generades.

En aquest context d'abundància, però també de fragmentació de la informació disponible, sembla imperativa una proposta de classificació, descriptiva i exhaustiva, dels diferents recursos digitals per a l'estudi de la lírica romànica medieval de caràcter profà. Per tal d'oferir una catalogació ordenada, oferim aquí una primera divisió dels instruments per tradicions líriques (lírica occitana, francesa, galaicoportuguesa, italiana i catalana) i una segona catalogació per tipus de recurs (prosopografies, diccionaris i repositoris bibliogràfics). L'ordre de les eines citades segueix un criteri alfabètic.

1. Aquesta contribució forma part dels resultats obtinguts en el marc del projecte «Voces femeninas y filología digital: edición digital de la lírica medieval de voz femenina occitana y catalana, estudio de sus circuitos de producción y de su contexto europeo», projecte PID2023-149444NB-I00 finançat per MICUA EI/10.13039/501100011033 i per FEDER, UE, IP. Meritxell Simó. Els recursos i eines digitals enumerats en aquesta publicació estan actualitzats a la data d'entrega d'aquesta contribució, el 30 de gener de 2025.

1. LÍRICA

1.2. TRADICIÓ OCCITANA

a) *BEdT. Bibliografia Elettronica dei Trovatori*²

La *BEdT* és una base de dades de referència imprescindible per a l'estudi de la lírica trobadoresca. El seu objectiu és integrar i complementar en un únic recurs la cèlebre *Bibliographie der Troubadours* de Pillet i Carstens (1933) i el repertori mètric de Frank (1953-1957). Les cerques es poden efectuar a partir de quatre nivells bàsics (autor, text, font manuscrita i bibliografia), amb l'opció de refinar els resultats mitjançant criteris específics com el lloc d'origen del trobador, l'esquema mètric, el gènere o argument, entre d'altres. Els resultats de la cerca es presenten en forma d'una fitxa completa i detallada que inclou informació sobre la identificació del text, el gènere líric, la mètrica i la música, així com referències a localitzacions i personatges, si escau. També s'hi recullen dades sobre la tradició manuscrita, les principals edicions crítiques i una bibliografia específica i actualitzada.

b) *COM. Concordance de l'Occitan Médiéval*

Publicat en format CD-ROM, el COM1 és un recurs dedicat a l'estudi lèxic de la lírica trobadoresca i inclou, en la versió COM2, textos narratius en vers. Aquest ambiciós projecte, impulsat per Peter T. Ricketts el 2001, té com a objectiu oferir, en un únic recurs, la totalitat dels corpus de textos occitans des de les primeres manifestacions fins a finals del segle xv. La potencialitat d'aquest recurs per a interrogar els textos occitans ha suposat un avenç significatiu per a l'estudi i explotació d'aquest corpus, ja que permet cercar unitats lèxiques aïllades o conjunts lèxics, incloent-hi les diverses variants gràfiques transmeses per la tradició manuscrita. Els resultats obtinguts ofereixen la possibilitat de consultar les diferents ocurrències de les cerques lexicals, així com l'accés al text complet.

Recentment, la Sapienza Università di Roma ha creat el projecte *Corpus of Medieval Occitan Lyric (CMOL)*,³ liderat per Stefano Milonia, que permet la consulta en línia dels resultats del COM1.

c) *CdT. Corpus des Troubadours*⁴

La base de dades del *Corpus des Troubadours*, allotjada a l'Institut d'Estudis Catalans, té com a objectiu posar a l'abast de la comunitat científica i del públic interessat aquelles edicions de trobadors que són de difícil accés. Al llarg dels darrers anys, ha

2. <http://www.bedt.it/BEdT_04_25/index.aspx> [Consulta: 30 de desembre de 2024.], Sapienza Università di Roma (dir. Stefano Asperti).

3. <<https://medmel.seai.uniroma1.it/cmole/howTo.html>> [Consulta: 18 de gener 2025.], Università Sapienza di Roma.

4. <<https://trobadors.iec.cat/>> [Consulta: 29 de desembre de 2024.], Institut d'Estudis Catalans (dir. Meritxell Simó). Projecte finançat amb el suport de la Union Académique Internationale.

exercit una tasca fonamental com a eina de cura d'edicions antigues imprescindibles per a la recerca filològica i ara com ara conté més de dos-cents autors i aproximadament 2.200 poemes. Els continguts accessibles per a cada composició inclouen: l'estudi teòric de l'edició de referència, el davantal, la bibliografia, les notes i l'aparat crític, la traducció corresponent i la reproducció digital de tots els testimonis manuscrits. A més de la ingent tasca de digitalització, el *CdT* es configura com un espai de reflexió sobre la recepció i l'impacte de la lírica trobadoresca a Europa, amb especial èmfasi en l'empremta de la lírica occitana en la producció lírica catalana dels segles XIV i XV.

Entre les noves línies d'acció que el *CdT* té previst impulsar, destaca el desenvolupament d'una edició digital del corpus de les *trobairitz*, basada en el sistema de marcatge semàntic que proporciona la TEI i que s'expressa en llenguatge XML. Aquesta iniciativa s'inscriu en el marc del projecte *DigiLyriTrob. Voces femeninas y Filología Digital* (PID2023-149444NB-I00), desenvolupat a la Universitat de Barcelona i dirigit per Meritxell Simó. Com a continuació del projecte *Women and Medieval Song* citat al punt 1.7 de la present relació, *DigiLyriTrob* té per objectiu l'estudi de la representació de la veu femenina tant en el corpus occità com en la lírica catalana medieval.

d) *Corpus TOC*. Tractadística occitanocatalana a l'entorn de *Las Leys d'Amors*⁵

El projecte *Corpus TOC* ofereix un corpus lematitzat dels tractats de poètica occitanocatalans, al vèrtex del qual es troben *Las Leys d'Amors* de l'edició de Fedi (2019). Entre els camps semàntics lematitzats, el *Corpus TOC* permet la cerca per lèxic referent a l'aspecte mètric, retòric i literari, lèxic gramatical i lèxic pertanyent a altres camps. Actualment, els tractats incorporats són els següents: *Las Leys d'Amors*, la *Doctrina de compondre dictats* i el primer i el segon tractat anònim del manuscrit de Ripoll 129. Aquest recurs, que esperem que incorpori amb el temps la tradició completa de tractats de poètica trobadorescos, és una eina fonamental per a l'estudi de la preceptiva occitana.

e) *L'Italia dei Trovatori. Repertorio dei componimenti trobadorici relativi alla storia d'Italia*⁶

Seguint l'estela de l'emblemàtica publicació de De Bartholomaeis (1931) i, com a part integrant del repertori *Rialto*, el projecte *L'Italia dei Trovatori* delimita, revisa i amplia el corpus de textos trobadorescos relatius a la història d'Itàlia oferts el 1931 pel filòleg italià. El valor d'aquest corpus rau en oferir, en un únic recurs digital, tots aquells testimonis que documenten la presència de trobadors occitans en la vida política i cultural de la Itàlia de finals del segle XII i principis del segle XIV. Seguint els preceptes de *Rialto*, els textos van acompanyats d'una nova revisió crítica, la traducció corresponent a l'italià, un exhaustiu comentari històric i una actualització bibliogràfica rigorosa.

5. <[http://tocweb.oiv.cnr.it/\(S\(vxvdssjkl03vkfsuzpbwggqfy\)\)/CatForm01.aspx](http://tocweb.oiv.cnr.it/(S(vxvdssjkl03vkfsuzpbwggqfy))/CatForm01.aspx)> [Consulta: 30 de desembre de 2024.], Istituto Opera del Vocabolario Italiano (CNR) (dirs. Anna Alberni, Beatrice Fedi i Paolo Squillacioti). El *Corpus TOC* forma part del projecte *MiMus* (cf. 2b).

6. <<https://www.idt.unina.it/index.html>> [Consulta: 30 de desembre de 2024.], Università degli Studi di Napoli; Sapienza Università di Roma (coords. Paolo Di Luca i Marco Grimaldi).

f) *Rialto. Repertorio informatizzato dell'antica letteratura trobadorica e occitana*⁷

Concebut com una biblioteca digital, el projecte *Rialto* té com a objectiu principal oferir a l'usuari final la digitalització i revisió de les edicions crítiques més recents del corpus literari occità medieval. Tot i trobar-se, encara, en procés d'ampliació i incorporació de nous textos, el repertori preveu integrar els tipus textuais següents: textos occitans dels orígens, lírica trobadoresca, *vidas*, poesia epistolar, poesia narrativa, prosa narrativa, poesia religiosa, poesia didàctica, prosa religiosa i literatura sapiencial. Cada composició inclou una relació exhaustiva de la corresponent tradició manuscrita, un llistat de les edicions crítiques i estudis específics, una descripció detallada de les principals característiques mètriques i possibles imitacions, així com notes i comentaris. En alguns casos, també s'ofereix la traducció corresponent. *Rialto* realitza una revisió rigorosa de les composicions des d'una perspectiva estrictament filològica, amb la incorporació de modificacions per part dels mateixos editors o dels membres de l'equip per tal d'esmenar possibles errors i mantenir una versió dels textos actualitzada. Entre els recursos que ofereix *Rialto*, destaca el *Corpus dell'antico occitano*, que presenta una edició diplomàtica i interpretativa d'alguns dels manuscrits que conserven aquest repertori.

1.3. LÍRICA FRANCESA

a) *Trouveurs. Database della lirica dei trovatori*

Trouveurs és una base de dades textual i lexical del corpus complet de la lírica francesa medieval on s'hi incorporen aproximadament els 2.500 textos inclosos en el repertori de Mölk i Wolfzettel (1972). Desafortunadament, el seu accés a través del portal del *Laboratorio di Lirica Medievale Romanza (LMR)* de la Sapienza Università di Roma està fora de servei. La fragilitat de la preservació de recursos digitals a llarg termini, sobretot aquelles bases de dades construïdes fa més d'una vintena d'anys, ens hauria de fer reflexionar sobre la urgència d'implementar polítiques de preservació d'aquests continguts per part de les institucions que els allotgen. La desaparició de *Trouveurs* dificulta enormement la consulta d'un corpus de difícil accés, fragmentat i amb una tradició editorial en molts casos deficitària. A *Trouveurs* les cerques es realitzaven a partir del lema i fins a tres formes al·logràfiques que retornaven els testimonis que la presentaven i el seu context textual. Cada composició oferia informació sobre l'autor, la sigla corresponent del repertori de Raynaud-Spanke (RS) o Linker (L), la sigla de l'edició de referència del text base, la seva pertinença genèrica i informació de tipus mètric.

b) *REFRAIN. Musique, poésie, citation: le refrain au Moyen Âge*⁸

La base de dades de *REFRAIN* està centrada en l'estudi de la gènesi i la circulació d'estructures de repetició entre diferents repertoris. La seva consulta permet explorar el

7. <<https://www.rialto.unina.it/index.html>> [Consulta: 30 de desembre de 2024.], Università degli Studi di Napoli (coord. Maria Careri).

8. <<https://www.refrain.ac.uk/>> [Consulta: 30 de desembre de 2024.], University of Southampton (dirs. Mark Everits i Anne Ibos-Augé).

repertori líric francès del segle XIII per identificar la presència de refranys en composicions líriques (*chanson à refrain*, *chanson avec des refrains*, *rondeau*), motets, insercions líriques en el *romans* i altres gèneres. L'objectiu principal és integrar en un únic recurs digital, revisat, ampliat i actualitzat, els treballs realitzats prèviament per Gennrich (1964), Boogaard (1969) i Ibos-Augé (2000). Les cerques es poden realitzar mitjançant els paràmetres següents: l'índex de Boogaard, autor, manuscrit, paraules clau i per la posició del refrany dins l'estrofa. Cada resultat amplia la informació sobre el refrany, proposa relacions intertextuals amb altres refranys i, en els casos en què es conserva melodia, n'incorpora una transcripció en notació moderna.

1.4. LÍRICA GALAICOPORTUGUESA

Entre els recursos dedicats monogràficament a l'estudi de la lírica galaicoportuguesa destaca el conjunt de projectes impulsats pel *Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades* (CIRP) de la Universidade de Santiago de Compostela. Oferim tot seguit una breu relació d'aquells que tenen per objecte d'estudi el corpus líric (*MedDB*, *PalMed*, *Romerías* i *CANTICAR*):

a) *MedDB. Base de datos da Lírica Profana Galego-Portuguesa*⁹

MedDB és una base de dades multidireccional de referència essencial per a l'estudi de la lírica galaicoportuguesa. Orientada tant a la comunitat científica com al públic general interessat, ofereix el corpus complet de les *cantigas* profanes d'aquesta tradició lírica. Els seus motors de cerca permeten explorar el corpus amb múltiples filtres que ajusten els resultats i faciliten als investigadors l'accés a diferents nivells d'informació. Les opcions de cerca es divideixen en dues modalitats principals: cerca simple i cerca avançada. La cerca simple permet accedir al text de les *cantigas* i a la informació biogràfica dels autors. La cerca avançada, en canvi, possibilita una exploració més detallada del corpus, enfocant-se en aspectes específics de les composicions, com els elements mètrics i formals. Aquesta modalitat permet filtrar les *cantigas* per temàtica i categoria genèrica i, en la modalitat de cerca "Verso", ofereix a l'usuari la possibilitat de fer cerques per lema, entre altres opcions avançades.

b) *PalMed. Base de datos paleográfica da lírica galego-portuguesa*¹⁰

PalMed és una base de dades concebuda per a l'estudi paleogràfic, grafemàtic, lingüístic i ecdòtic de la lírica galaicoportuguesa. Al llarg dels últims anys ha realitzat una ingent labor de transcripció paleogràfica de tots els testimonis manuscrits de tradició trobadoresca. Vinculat a *MedDB*, el present recurs parteix del marcatge semàntic del corpus manuscrit tot utilitzant etiquetes pròpies del metallenguatge XML (*Extensible*

9. <<https://bernal.cirp.gal/ords/f?p=129:2>> [Consulta: 1 de gener de 2024.], Base de dades vinculada a l'*Arquivo Galicia Medieval* del CIRP (dirs. Mercedes Brea i Pilar Lorenzo).

10. <<https://bernal.cirp.gal/ords/palmed/r/palmed/inicio>> [Consulta: 1 de gener de 2024.] (dirs. Mercedes Brea i Pilar Lorenzo).

Markup Language) que permeten perfeccionar la visualització dels caràcters especials i millorar les cerques.

c) *Romarías. Cantigas de romaría*¹¹

Vinculada a *MedDB*, aquesta plataforma està dedicada a l'estudi de les *cantigas de romaría*, un tipus de *cantiga de amigo* en què l'acció es desenvolupa en una ermita, un santuari o una església. A més de proporcionar un exhaustiu marc teòric sobre aquest tipus de *cantiga*, incloent-ne la cronologia, la delimitació del corpus i la tradició manuscrita, *Romarías* fa ús dels recursos propis de la geolocalització digital, en particular del sistema ArcGIS, per desenvolupar una cartografia que localitza cadascuna de les ubicacions protagonistes de les *cantigas de romarías*. Mitjançant aquest mapa interactiu, l'usuari pot accedir a imatges de les ubicacions, consultar el text complet de la cantiga a través d'un enllaç a *MedDB*, i obtenir informació addicional sobre l'autor, l'església o l'ermita en qüestió.

d) *CANTICAR. Cartografia da lírica profana galego-portuguesa*¹²

CANTICAR és un recurs dedicat a la geolocalització dels topònims citats en la lírica galaicoportuguesa. Aquesta eina permet analitzar el paper que els diversos espais sociopolítics exerciren en l'establiment, desenvolupament i consolidació de la lírica del nord-oest peninsular. El resultat és una cartografia interactiva on cada node desplega informació detallada relativa al topònim i remet a la fitxa corresponent de *MedDB*.

e) *Universo Cantigas*¹³

El present projecte ofereix una edició metodològicament homogènia del corpus líric galaicoportuguès, i s'ha centrat, fins ara, en les *cantigas de amor* i les *cantigas de amigo*. Amb una palesa voluntat de fixar el corpus líric, proporciona una transcripció paleogràfica de tots els testimonis, accessible des de la pestanya 'Manuscritos' i consultable com a finestra emergent en cadascuna de les composicions. Si bé és cert que els continguts descrits fins ara corren en paral·lel als desenvolupats en els projectes del CIRP citats anteriorment, *Universo Cantigas* integra un glossari de tota la lírica galaicoportuguesa, el primer repertori lèxic, contextualitzat i exhaustiu, d'aquest corpus, així com una traducció al gal·lec modern de la totalitat de les *cantigas*.

f) *Projeto Littera. Cantigas Medievais Galego-Portuguesas*¹⁴

De manera semblant als projectes precedents, el *Projeto Littera* ofereix la integritat del corpus líric del nord-oest peninsular. Tot i que els materials accessibles no difereixen

11. <<https://cantigasderomaria.org/>> [Consulta: 1 de gener de 2024.] (dirs. Mercedes Brea i Pilar Lorenzo).

12. <<https://www.cirp.gal/canticar.html>> [Consulta: 1 de gener de 2024.] (dirs. Pilar Lorenzo; Coordinació tècnica: Mariña Bermúdez).

13. <<https://www.universocantigas.gal/>> [Consulta: 1 de gener de 2024.], Universidade da Coruña (dir. Manuel Ferreiro).

14. <<https://cantigas.fcsh.unl.pt/index.asp>> [Consulta: 4 de gener de 2024.], Universidade NOVA de Lisboa (dirs. Graça Videira i Manuel Pedro Ferreira, responsable de l'àrea musicològica).

substancialment de la resta de projectes, incorpora elements innovadors que complemen-
tament significativament els recursos esmentats fins ara. En primer lloc, destaca la di-
mensió musical, amb la incorporació d'interpretacions de les melodies originals de
Martin Codax i Don Dinis, així com recreacions contemporànies de *cantigas* conserva-
des sense notació musical. En segon lloc, inclou la transcripció íntegra de l'*Arte de Tro-
var* del Cancionero da Biblioteca Nacional (B) i, en darrera instància, una relació de les
cantigas de seguir i l'adopció de models occitans i francesos a través de la pràctica del
contrafactum.

Mereixen una menció especial els recursos dedicats a l'estudi de les *Cantigas de
Santa Maria* d'Alfons X el Savi, que ens limitarem a citar breument. Tot i que constituei-
xen un repertori significatiu per a l'estudi de la lírica vernacle, pertanyen a la tradició
devocional i, per tant, no s'inscriuen en els repertoris profans. Trobem, per una banda, la
plataforma *Cantigas de Santa Maria for Singers*,¹⁵ que ofereix una edició textual i melò-
dica completa del corpus marià alfonsí i una interfície que permet realitzar cerques per
lemes, per estructura mètrica i esquema rimàtic i per caràcters neumàtics, entre altres; i
per l'altra, la base de dades relacional *Cantigas de Santa Maria Database*,¹⁶ que permet
la cerca de textos, manuscrits, paraules clau i col·leccions de miracles.

1.5. LÍRICA ITALIANA

*Corpus LirIO*¹⁷

Hereu del projecte *Concordanze della lingua poetica italiana delle Origini* (CLPIO)
desenvolupat per Avalle als anys setanta i consultable a través del *Corpus Avalle*,¹⁸ el
Corpus LirIO està vinculat, també, a la base de dades del *Tesoro della Lingua Italiana
delle Origini*¹⁹ (TLIO) i al projecte *LIO-ITS. Repertorio della lirica italiana delle Origi-
ni. Incipitario dei testi a stampa (secoli XIII-XVI)*, publicat en CD-ROM. Aquest projecte
s'articula com un repertori lematitzat, complet i actualitzat de la lírica italiana dels orí-
gens. El programa cerca les ocurrencies de la forma associada al lema del *Corpus TLIO* i,
de la mateixa manera que el programari utilitzat en el *Corpus TOC*, utilitza el programari
GattoWeb desenvolupat a l'*Istituto Opera del Vocabolario Italiano* (OVI).

15. <<http://www.cantigasdesantamaria.com>> [Consulta: 4 de gener de 2024.], recurs desenvolupat per Andrew Casson.

16. <<https://csm.mml.ox.ac.uk/?p=welcome>> [Consulta: 1 de gener de 2024.], Oxford University (dir. Stephen Parkinson).

17. Projecte en el qual collabora la Università degli Studi di Siena, l'Opera del Vocabolario Italiano i la Fondazione Ezio Franceschini (dirs. Lino Leonardi i Paolo Squillaciotti).

18. <[http://clpweb.oivi.cnr.it/\(S\(ceokyin0xlqe4toqxnbbxusk\)\)/CatForm01.aspx](http://clpweb.oivi.cnr.it/(S(ceokyin0xlqe4toqxnbbxusk))/CatForm01.aspx)> [Consulta: 9 de gener de 2024.].

19. <<http://tlcio.oivi.cnr.it/>> (dir. Paolo Squillaciotti).

1.6. LÍRICA CATALANA

*RIALC. Repertorio informatizzato dell'antica letteratura catalana*²⁰

El projecte *Rialc* consisteix en un inventari crític de la poesia catalana dels segles XIV i XV, un instrument de consulta útil per a l'estudi de la literatura catalana tardomedieval. Al corpus s'hi pot accedir a través de diversos índexs (autors, títol de les obres i un índex general). Cada consulta, que segueix la identificació del *Repertori d'autors i obres (RAO)* incorporat en el repertori mètric de Parramon (1990), ofereix el text corresponent i la referència a l'edició utilitzada. Des de *Rialc* es pot accedir a una bibliografia exhaustiva i a la relació de les sigles dels principals manuscrits segons el repertori de Massó i Torrents (1932).

Entre els recursos disponibles per a l'estudi de la lírica catalana, cal destacar la base de dades *Cançoners DB*,²¹ destinada a actualitzar i revisar els treballs fets per Manuel Milà i Fontanals i Jaume Massó i Torrents a propòsit de la transmissió manuscrita de la poesia catalana medieval. Destaquem també el projecte *BITECA*,²² que, com a part integrant de *PhiloBiblon*, reuneix informació a partir de la consulta de manuscrits i impresos originals de les principals obres catalanes medievals.

1.7. CORPUS PLURILINGÜES

a) *Lirica Medievale Romanza*²³

Plataforma integrada a la càtedra de Filologia Romànica de la Sapienza Università di Roma, ofereix edicions crítiques digitalitzades, traducció dels textos i comentaris de les diferents tradicions líriques romàniques medievals. Permet l'accés directe al manuscrit, a l'edició diplomàtica i a la diplomaticointerpretativa. Recentment, s'hi ha incorporat la transcripció melòdica de les composicions conservades amb notació musical a partir de l'editor desenvolupat per *MedMel*.

En fase permanent d'incorporació de nous textos, els seus resultats s'inscriuen en el projecte de col·laboració del *Laboratorio LMR*. Entre els projectes que s'estan duent a terme, destaca el *Gruppo Thibaut*, dedicat a l'estudi i edició crítica del corpus del *trouvère* Thibaut de Champagne.

20. <<https://www.rialc.unina.it/>> [Consulta: 4 de gener de 2024.], Università di Napoli Federico II (dirs. Costanzo Di Girolamo i Lola Badia).

21. <<https://candb.narpan.net/>> [Consulta: 4 de gener de 2024.], Universitat de Girona (dirs. Míriam Cabré i Sadurní Martí).

22. <https://philobiblon.upf.edu/html/biteca_es.html> [Consulta: 4 de gener de 2024.] (dirs. Gemma Avenoza, Lourdes Soriano i Vicenç Beltran).

23. <<https://letteraturaeuropea.let.uniroma1.it/>> [Consulta: 4 de gener de 2024.], Sapienza Università di Roma (dir. Paolo Canettieri).

b) *Troubadours, Trouvères and the crusades*²⁴

El present projecte posa a disposició de la comunitat científica una catalogació de la tradició lírica occitana i francesa de *canso de croada*. La consulta dels textos ofereix un aparat de notes i comentaris exhaustiu, així com una traducció a l'anglès. Per als textos occitans, es remet directament al text incorporat a *Rialto*.

c) *Women and Medieval Song*²⁵

El projecte *Women and Medieval Song* (WMS) té com a objectiu l'estudi exhaustiu de la lírica de veu femenina medieval d'abast europeu. Entre les tradicions poètiques que incorpora es troben l'occitana, la galaicoportuguesa, la francesa, la germànica, la norrena, la llatina i la romànica andalusina. A partir d'una aproximació marcadament pragmàtica i interdisciplinària, WMS traça un mapa transversal del paper de la dona en la lírica europea medieval i en destaca les projeccions artístiques i la realitat històrica i social. Els resultats del projecte es recullen en una base de dades relacional que facilita la interconnexió entre els diversos materials incorporats. Els continguts s'organitzen al voltant de quatre eixos principals: a) Figures femenines: identifica i cataloga les mencions a totes les dones citades en les diferents tradicions líriques. Cada fitxa proporciona informació detallada sobre la figura esmentada, incloent-hi la referència a la menció del text i dades geogràfiques que es recullen en una cartografia digital; b) Base de dades de textos: incorpora tots els textos de veu femenina, amb traduccions a diversos idiomes, informació de tipus formal i bibliogràfica, i, en cas de conservar-se música, una transcripció melòdica; c) Base de dades lexicogràfica: permet l'estudi lingüístic, discursiu i estilístic del corpus occità i francès a través de cerques per lema i macrolema; d) Cartografia digital per a l'estudi de la iconografia femenina en el romànic gallec.

A banda dels resultats publicats en articles científics, el projecte destaca per la seva palesa voluntat de transferència, materialitzada en diferents propostes de divulgació com ara pòdcasts, materials didàctics i continguts explicatius, accessibles a través de la seva pàgina web.

1.8. LA MONODIA PROFANA

Si les bases de dades i els repositoris textuais dedicats a la lírica profana han proliferat considerablement al llarg dels darrers anys, la dimensió musical també ha assolit un lloc prevalent en l'àmbit digital. Entre els recursos disponibles destaquen, pel seu rigor musicològic, els projectes següents:

24. <<https://warwick.ac.uk/fac/arts/modernlanguages/research/french/crusades/>> [Consulta: 5 de gener de 2024.], University of Warwick (dir. Linda M. Paterson).

25. <<https://womenandmedievalsong.ub.edu/es>> [Consulta: 4 de gener de 2024.]. Projecte coordinat per la Universitat de Barcelona (dir. Meritxell Simó) i la Universidade de Santiago de Compostela (dir. Esther Corral).

a) *MedMel. The Music of Medieval Vernacular Lyric*²⁶

El projecte *MedMel* ofereix edicions digitals de les melodies monòdiques de la lírica occitana i francesa. Actualment, està en procés d'incorporació d'altres tradicions líriques que conserven música, com la lírica paralitúrgica llatina o el repertori de les *Cantigas de Santa Maria*. Entre les funcionalitats més destacades de *MedMel*, hi ha el cercador de concordances melòdiques, que permet establir relacions de tipus intermelòdic entre les diverses tradicions líriques. A més, ofereix eines per a la comparació sinòptica de diferents versions manuscrites d'una mateixa composició, així com la confrontació entre dues peces, amb l'objectiu d'identificar divergències i similituds en l'àmbit melòdic.

Entre els recursos disponibles destaca el *MedMel Editor*, una eina de transcripció melòdica que permet la fàcil conversió dels caràcters específics de la notació medieval tant a notació moderna com preservant la semiologia de la notació paleogràfica original.

b) *Troubadours Melodies Database*²⁷

Base de dades destinada a l'estudi i catalogació de les melodies dels trobadors occitans. Les cerques es poden realitzar a partir de diferents nivells: per manuscrit, per melodia i per trobador. Els resultats permeten la visualització de la transcripció melòdica a notació moderna i la possibilitat de desplegar la melodia tal com es troba copiada en el manuscrit. *Troubadours Melodies* ofereix, també, informació addicional entre la qual destaca una taula de concordances melòdiques i un cercador de melodies.

2. PROSOPOGRAFIA DIGITAL

La segona accepció del *DIEC2* defineix *prosopografia* com l'«Estudi de la filiació i la carrera de personatges rellevants d'una època històrica determinada». En l'àmbit literari cada cop són més els projectes que exploren la dimensió prosopogràfica de la literatura medieval a partir de l'estudi de les xarxes de relacions entre personatges històrics, espais culturals i textos. Seguint els paradigmes de la *Social Network Analysis (SNA)*, la concepció reticular de la literatura medieval ha demostrat la seva eficiència en l'àmbit trobadoresc en tant que permet descriure el sistema d'organització d'un grup social particular i la forma en què s'articulen les relacions entre trobadors, corts i senyors feudals de manera endògena i exògena (Marcenaro 2023: 75).

26. <<https://medmel.seai.uniroma1.it/index.html>>, University of Warwick i Sapienza Università di Roma (dir. Stefano Milonia).

27. <<https://troubadourmelodies.org/>> [Consulta: 30 de desembre de 2024.] (dir. Katie Chapman).

a) *MedMus. Connecting Medieval Music*²⁸

MedMus és un repertori digital per a l'estudi dels *contrafacta* de la lírica romànica medieval, amb especial atenció a les relacions entre la tradició lírica occitana i la francesa, tot i que també incorpora altres tradicions líriques, com la llatina, la germànica, la italiana o la galaicoportuguesa, sempre que presentin relacions amb la lírica gal·loromànica. A partir d'una interfície interactiva, el projecte *MedMus* permet explorar les connexions entre les diferents líriques europees tant des de la seva dimensió geogràfica com cronològica a partir d'un mapa interactiu i la possibilitat de fer cerques per obra, autor, font manuscrita o localització.

b) *MiMus. Ministrers i Música a la Corona d'Aragó Medieval*²⁹

Com a consolidació d'un llarg procés d'estudi de la documentació cancelleresca conservada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, el projecte *MiMus* té per objectiu l'anàlisi de la presència i circulació de joglars i ministrers a partir de la seva menció en registres de pagaments i cartes reials conservades vinculats al Casal de Barcelona entre la segona meitat del segle XIII i mitjans del segle XV. La curiosa feina de buidatge documental realitzada per l'equip de *MiMus*, rellevant per copsar tots aquells aspectes relacionats amb la quotidianitat i les representacions culturals del nostre passat, ha permès dibuixar una imatge completa no només dels perfils de músics i joglars, sinó també de les seves condicions socioeconòmiques, la xarxa de relacions entre músics professionals i les diferents corts i la seva representació en la literatura catalana medieval.

El nucli d'aquest projecte s'articula entorn d'una base de dades relacional (*MiMus DB*) a partir de la qual l'usuari pot accedir als documents i fer consultes transversals de les diferents categories tractades. Les cerques es poden realitzar a partir dels documents tractats (per data, per matèria o per llengua), per les entitats representades (artista/ofici; promotor/casa; instrument; lloc; gènere literari o servei) i a través d'un índex que classifica els diferents elements per categories més genèriques. Qualsevol consulta remet directament al corresponent document i al seu regist.

c) *PARLI. Prosopographical Atlas of Romance Literature*³⁰

Aquesta base de dades té com a objectiu principal la georeferenciació en el mapa europeu dels segles XII a XIV de dades històriques, geogràfiques i geneològiques, personatges rellevants i la producció literària des d'una perspectiva reticular. La cartografia inicial que ofereix *PARLI* permet copsar de manera diacrònica els principals esdeveniments culturals, polítics, militars i religiosos en un espai de temps prèviament seleccionat

28. <<https://medmus.seai.uniroma1.it/>> [Consulta: 30 de desembre de 2024.], University of Warwick i Sapienza Università di Roma (dir. Stefano Milonia).

29. <<https://mimus.ub.edu/ca>> [Consulta: 28 de desembre de 2024.], Universitat de Barcelona (dir. Anna Alberni). Forma part del projecte «*Ioculator seu mimus. Performing Music and Poetry in medieval Iberia (MiMus)*», finançat en una convocatòria ERC (Horizon 2020, Consolidator Grant 2017, Grant Agreement n. 772762).

30. En línia: <<https://parli.seai.uniroma1.it/?view=map>> [Consulta: 30 de desembre de 2024.], Sapienza Università di Roma (dir. Paolo Canettieri).

per l'usuari. Entre les seves funcionalitats, permet cercar la relació genealògica entre els personatges incorporats a la base de dades, així com consultar informació relativa a la producció literària i la seva tradició manuscrita.

d) *TrobEu. Troubadours and European Identity*³¹

La plataforma *TrobEu* pretén estudiar la recepció històrica del llegat trobadoresc i la seva petja en la definició de la identitat cultural europea. Amb una clara voluntat de divulgació i transferència, fa accessibles a un públic no especialitzat diferents materials vinculats a l'estudi i recepció de la lírica trobadoresca. La dimensió prosopogràfica de *TrobEu* es fa palesa a partir de l'elaboració d'un mapa digital interactiu les dades del qual permeten plasmar les diferents relacions entre centres culturals i de poder amb trobadors i manuscrits.

3. DICCIONARIS I RECURSOS BIBLIOGRÀFICS

3.1. DICCIONARIS

Tot seguit oferim una breu relació dels principals diccionaris rellevants per a l'estudi de la lírica romànica medieval:

3.1.1. *Occità antic*

DOM. Dictionnaire de l'occitan médiéval.³² Diccionari de la llengua occitana medieval configurat a partir dels testimonis textuais conservats des del segle XI fins a mitjans del segle XVI. Incorpora les veus del *Petit dictionnaire provençal-français* i el *Provençalisches Supplement Wörterbuch* d'Emil Levy, el monumental *Lexique roman* de François Raynouard o el *FEW*, que es poden consultar digitalitzats, entre altres diccionaris especialitzats.

31. <<https://www.trob-eu.net/>> [Consulta: 28 de desembre de 2024.], Universitat de Girona (dir. Miriam Cabré). Plataforma emmarcada dins del projecte *Troubadours and European Identity: The Role of Catalan Courts*, finançat per RecerCaixa (Recercaixa 2015ACUP 00127) amb el suport del projecte FFI2014-53050-C5-5-P de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona.

32. <<https://dom-en-ligne.de/index.html>> [Consulta: 30 de desembre de 2024.] (dir. Maria Selig).

3.1.2. Francès antic i dialectes d'oïl

DMF. *Dictionnaire du Moyen Français*.³³ Diccionari electrònic que cobreix el període que va del 1330 al 1550.

DEAF. *Dictionnaire étymologique de l'ancien français*.³⁴ Organitzat per ordre alfabètic i amb els mots agrupats per famílies etimològiques, incorpora atestacions que van del 842 a la segona meitat del segle XIV.

Godefroy. *Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe au XVe siècle*.³⁵ Digitalització dels 10 volums del diccionari curat per Frédéric Godefroy entre el 1881 i el 1902.

AND. *Anglo-Norman Dictionary*.³⁶ Diccionari de les atestacions d'un corpus heterogeni de textos literaris però també administratius anglonormands produïts entre el 1066 i el segle XVI.

FEW. *Französisches Etymologisches Wörterbuch*.³⁷ Diccionari etimològic i històric del gal·loromànic (francès i dialectes d'oïl, francoprovençal, occità i gascó).

3.1.3. Galaicoportuguès

En forma de glossari de termes del galaicoportuguès, la base de dades *Universo Cantigas i el Projeto Littera* són els dos únics recursos que ofereixen una llista de les paraules integrades en el corpus de les *cantigas* amb la corresponent definició i el seu context. Remeto a l'apartat 1.4. per una explicació més detallada d'aquests recursos. Destaquem, també, el *Diccionario de diccionarios*,³⁸ una col·lecció d'obres lexicogràfiques gallegues dels segles XII a XX on es troba terminologia pròpia de la lírica medieval i el *Dicionário do Português Medieval*.³⁹

33. <<http://zeus.atilf.fr/dmf/>> [Consulta: 28 de gener de 2025.], desenvolupat pel CNRS i la Université de Lorraine.

34. <<https://www.hadw-bw.de/fr/recherche/centre-de-recherche/dictionnaire-etymologique-de-lancien-francais-deaf/>> [Consulta: 28 de gener de 2025.], fundat per Kurt Baldinger i desenvolupat a la Heidelberger Akademie der Wissenschaften.

35. <<https://micmap.org/dicfro/introduction/dictionnaire-godefroy>> [Consulta: 28 de gener de 2025.].

36. <<https://anglo-norman.net/>> [Consulta: 28 de gener de 2025.] (dir. Geert De Wilde).

37. <<https://lecteur-few.atilf.fr/>> [Consulta: 28 de gener de 2025.].

38. <<https://ilg.usc.gal/ddd/index.php>> [Consulta: 30 de desembre de 2024.], Universidade de Santiago de Compostela.

39. <<https://cipm.fcsh.unl.pt/gencontent.jsp?id=5>> [Consulta: 18 de gener de 2024.], Universidade de Nova de Lisboa.

3.1.4. Itàlia

Els principals diccionaris útils per a l'estudi de la lírica italiana dels orígens es troben compendiats en l'apartat 1.5 en relació amb la lematització oferta en el projecte *Corpus LirIO*.

3.2. RECURSOS BIBLIOGRÀFICS

La creixent proliferació de bibliografia especialitzada, estudis i edicions en l'àmbit de la literatura medieval ha fet imprescindible la creació de plataformes que canalitzin i posin a disposició dels investigadors materials actualitzats. Si bé totes les bases de dades citades al primer apartat de la present contribució ofereixen accés a bibliografia específica, existeixen repositoris exclusius per a l'estudi de la literatura medieval.

a) *ARLIMA. Archives de littérature du Moyen Âge*⁴⁰

El projecte *ARLIMA* fou fundat amb la intenció d'oferir als estudiants i als investigadors especialitzats en literatura medieval una eina de consulta bibliogràfica simplificada. A partir d'un índex d'autors i obres, l'usuari pot accedir a una exhaustiva bibliografia actualitzada. Ofereix, també, la possibilitat de fer cerques per temes i gèneres, manuscrits i edicions antigues.

b) *MIRABILE*⁴¹

Centralitza en un únic espai diferents bases de dades dedicades al llatí medieval, a la tradició romànica i a l'hagiografia. Entre elles destaca *TRALIRO*,⁴² un repertori hipertextual de lírica romànica dedicat a l'estudi de la tradició manuscrita.

c) *Biblio Oc*⁴³

Aquest recurs està integrat dins de la base de dades de *NARPAN. Cultura i literatura de la baixa edat mitjana* i consisteix en un recull anual dels principals treballs publicats en l'àmbit de la literatura occitana medieval, des del 2003 fins avui.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BOOGAARD, Nico van den (1969): *Rondeaux et refrains du XIIe siècle au début du XIVe*. Paris: Klincksieck.

40. <<https://www.arlima.net/>>, Université d'Ottawa (dir. Laurent Brun).

41. <<https://www.mirabileweb.it/home>>.

42. <https://www.mirabileweb.it/content/repertorio_traliro>.

43. <<https://www.narpan.net/bibliooc/2024.html>>.

- DE BARTHOLOMAEIS, Vincenzo (1931): *Poesie Provenzali Storiche relative all'Italia*. Roma: Istituto Storico Italiano.
- DIEC2 = Institut d'Estudis Catalans (2007): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62 / Enciclopèdia Catalana / Institut d'Estudis Catalans. Versió en línia: <<https://dlc.iec.cat/>>.
- FEDI, Beatrice (ed.) (2019): *Las leys d'amors. Redazione lunga in prosa*. Firenze: Edizioni del Galluzzo per la Fondazione Ezio Franceschini.
- FRANK, István (1953-1957): *Répertoire métrique de la poésie des troubadours*. Paris: Champion.
- GENNRICH, Friedrich (1964): «Bibliographisches Verzeichnis der französischen Refrains», *Summa musicae medii aevi*, 14.
- IBOS-AUGÉ, Anne (2000): *La fonction des insertions lyriques dans des œuvres narratives et didactiques aux XIIIe et XIVe siècles*, 4 vols. Tesi Doctoral, Université Michel de Montaigne-Bordeaux III.
- LINKER, Robert White (1979): *A Bibliography of Old French Lyrics*. University of Mississippi: Romance Monographs, 31.
- MARCENARO, Simone (2023): *La società dei poeti. Per una nuova sociologia dei trovatori*. Milano / Udine: Mimesis Edizioni.
- MASSÓ I TORRENTS, Jaume (1932): *Repertori de l'antiga literatura catalana. La poesia*. Barcelona: Alpha.
- MÖLK, Ulrich / WOLFZETTEL, Friedrich (1972): *Répertoire métrique de la poésie lyrique française des origines à 1350*. München: W. Fink.
- PARRAMON, Jordi (1990): *Repertori mètric de la poesia catalana medieval dels orígens fins al 1500*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- PILLET, Alfred / CARSTENS, Henry (1933): *Bibliographie der Troubadours*. Halle: Niemeyer.
- SPANKE, Hans (1955): *G. Raynauds Bibliographie des altfranzösischen Liedes neu bearbeitet und ergänzt*. Leiden: Brill.
- RIQUER, Isabel de (ed.) (2023): *Cartas (1949-1955). Martín de Riquer e István Frank*, edició i estudi d'Isabel de Riquer. Barcelona: Filologia UB. Biblioteca Càmar.